

Г О В О Р

ПРЕДСЕДНИКА ИЗВРШНОГ ОДБОРА РАДОЈИЦЕ ДЕСПОТОВИЋА
НА ОТКРИВАЊУ СПОМЕНИКА НА ГАЛИЧУ

28. СЕПТЕМБАР 1996. Г.

Када је Хабсбуршка монархија објавила рат Краљевини Србији, бечко министарство рата је ову малу балканску земљу пожурило да избрише са политичке карте Европе. Њихову самоувереност и надменост најбоље осликавају речи мађарског грофа Тисе: "У Србији се морамо показати као снажна патрола у пијаној механи". Пред стројевима Аустроугарских корпуса читане су и овакве наредбе: "Рат нас води у једну непријатељску земљу која је насељена становништвом испуњеним према нама фанатичном мржњом, у земљу где се убиства, као катастрофа у Сарајеву славе као јунаштво. Према том становништву свака хуманост је излишна и штетна." Неславно је прошла та "снажна патрола". На Церу је остала без 25.000 војника, ипак богатија за спознају сопствене немоћи. Још више је болело сазнање да Србија није "пијана механа", већ озбиљна држава са одличном војском.

Повређени понос Беча појачавао је жељу за осветом и казном. Србија се, замислите дрскости, усудила бранити свој народ, народ према коме је свака хуманост била излишна и штетна.

Припремио је командант Балканске војске, Оскар Фон Поћорек 500 топова, 400 митраљеза и више од 200.000 војника са једним јединим циљем – прегазити Србију по сваку цену. Бројнији, боље опремљени и оружјем и мржњом првих дана новембра 1914. прешли су Дрину. Наступили су тешки дани за српску војску. Иако се повлачила ка централној Србији ни један положај није изгубљен без борбе.

Ипак, све присутније су биле појаве дезертерства и бежања непријатељу. Ситуација у првој армији била је посебно критична. Са преполовљеним људством, једва да је бројала око 25.000 војника. Примивши 14. новембра команду над овом армијом генерал Живојин Мишић се морао суочити са падом морала и борбеног духа својих војника. Сагледавши неприлике у којима се нашао одлучио се за потез који ће изненадити не само аустријанце већ и српску Врховну команду. Повлачећи своје дивизије у правцу Горњег Милановца, створио је непријатељу могућност да још више зађе у дубину српске територије, ризикујући да позиције осталих армија на боковима буду угрожене. И заиста на фронту према Првој армији петнаести, шеснаести и делови тринаестог аустро-угарског корпуса освануше на линији: Угриновци-Крива Река-Доњи Бранетићи-Хаџића Брдо-Шукунђед-Леушићи. Јединице ове армије

Дунавска дивизија првог, Дунавска дивизија другог, Дринска дивизија првог и Моравска дивизија другог позива, изгубише добар део поверене им територије, али добише неколико дана одмора и правог сна. Аустријанци мислећи да је посао на овом делу фронта окончан, развукли су и ослабили своје позиције према Првој армији.

Вративши снагу својим војницима, Мишић је 2.децембра обавестио Врховну команду да ће сутрадан, у 3 часа ујутру са својом армијом јурнути у против напада. Када се у Бечу већ точио шампањац, а европска јавност само чекала потврду вести о потпуном слому српске војске отпочала је Рудничка противофанзива чији ће бриљантни резултати створити услове за слом Балканске војске Хасбуршке империје у Колубарској бици.

Овде на Галичу, стајали су јунаци Дунавске дивизије другог позива. У њиховим рововима рођена је песма чији су стихови данас срасли са вечним каменом:

"Спавај швабо још ноћас на миру,
сутра ћеш ми препливати Дрину."

Већ првог дана офанзиве Мишићеве дивизије су одбациле противника у подножје масива Суворор-Рајац-Проструга. У Милановац су пристизале колоне заробљених поданика аустро-угарског цара. Падом Суворора отпочело

расуло Похоћорекове војске. Гонећи непријатеља у правцу Ваљева, Прва армија је свакодневно стицала по 2.000 заробљеника. Бежећи испред све три српске армије, аустријанци су се већ 14. децембра нашли на босанској и сремској страни са порушеним мостовима иза себе.

Победом у Колубарској бици Србија је читавом свету показала да је у стању одбранити своју државу и народ. Аустро-Угарској, којој су током 1914. године Србија и Црна Гора избациле из строја 274.000 војника, није падало на памет да се враћа на ове просторе, све до доласка на Балкан немачке царске војске крајем 1915. године.

Милановчани су још у време Колубарске битке команданта Прве армије генерала Живојина Мишића, именовали за почасног грађанина своје вароши, поставивши тада такве критеријуме да после њега то нико није могао бити. А данас, после 82 године, остаће за увек овде на Галичу, споменик обичним људима, сељацима, српским јунацима, који су 3. децембра 1914. године између Угриноваца и Срезојеваца отворили врата вечности и славе.